

Zielona Góra. Socjologiczne studium miasta i jego mieszkańców, red. Irena Machaj, Żyvia Leszkowicz-Baczyńska, Mirosław Zdulski, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2001, s. 210.

Książka prezentuje Zieloną Górę oczami socjologa. Jest efektem przeprowadzonych badań, których celem było wykrycie sił społecznych mogących się przyczynić do rozwoju miasta pod względem społeczno-gospodarczo-kulturowym.

Wprowadzenie Ireny Machaj zawiera panoramę ujęć teoretycznych występujących w socjologii miasta oraz charakterystykę założeń humanistycznej perspektywy w badaniach rozwoju lokalnego jako orientacji przyjętej przez badaczy.

W pierwszej części pracy, dotyczącej historycznych i przestrzennych aspektów Zielonej Góry, Mirosław Zdulski przedstawia miasto ze względu na jego historię i położenie względem szlaków komunikacyjnych. Pozwala to zaprezentować rozwój Zielonej Góry w perspektywie „długiego trwania”. Badacz odsłania przed czytelnikiem kulisy rozwoju przestrzennego miasta od najwcześniejszych lat jego istnienia przez okres industrializacji, czasy powojenne, aż po wyzwania lat transformacji ustrojowej do roku 1998. M. Zdulski zajmuje się także tematyką świadomościowych strukturalizacji przestrzeni miasta. Odwołuje się do badań przeprowadzonych w 1998 roku wśród mieszkańców Zielonej Góry. Porównuje administracyjne granice miasta z tym, jak postrzegają je mieszkańcy. Podobnej analizie poddaje relacje między urbanistycznym podziałem przestrzeni a jego percepcją przez zielonogórczyków. Badania dotyczyły także waloryzacji przestrzeni miejskiej ze względu na jej cechy

urbanistyczno-architektoniczne, estetyczne, funkcjonalne i społeczne. Inne poruszane w badaniach zagadnienia to postrzeganie centrum, ocena zwartości, funkcjonalności miasta, propozycje kierunków dalszej jego rozbudowy, przewidywana przyszła liczba mieszkańców i związane z tym funkcje, które miasto miałyby pełnić.

Druga część książki poświęcona jest mieszkańcom Zielonej Góry. Żywią Leszkowicz-Baczyńska skupia się tu na analizie więzi mieszkańców z miastem. Stara się odtworzyć ich wyobrażenia o „mieście optymalnym” i pokazać szanse Zielonej Góry, by tym wyobrażeniom sprostać. Drogą do tego celu miałyby być rozwijanie lokalizmu (podmiotowości). Do podejmowania działań na rzecz miasta i jego mieszkańców skłaniać może przywiązanie do miejsca zamieszkania wynikające m.in. z więzi międzyludzkich opartych na wspólnym rozwiązywaniu pojawiających się na tym obszarze problemów. Zielona Góra jako miasto średniej wielkości sprzyja takim więzom, jest więc szczególnie predestynowana do tego, by stać się „miastem optymalnym”. Przechodząc do zagadnień związanych z zadowoleniem z zamieszkania w Zielonej Górze (96,7% respondentów jest zadowolonych), Ż. Leszkowicz-Baczyńska zauważa, iż na zadowolenie wpływają takie czynniki, jak: zasiedziałość na danym terenie, estetyka miasta i jego wielkość. Niewielka procentowo grupa niezadowolonych z zamieszkania w Zielonej Górze uzasadnia swoją ocenę peryferyjnością miasta i wysokimi kosztami utrzymania. Ponadto zwraca uwagę rozbieżność pewnych elementów wymienianych jako warunki zadowolenia z życia w mieście modelowym i czynników, które faktycznie decydują o zadowoleniu z zamieszkania w Zielonej Górze. Na satysfakcję z miejsca zamieszkania nie miało także znaczącego wpływu poczucie bezpieczeństwa (aż dwie trzecie mieszkańców zwracało uwagę na braki w tej kwestii).

Dalsze partie opracowania Ż. Leszkowicz-Baczyńskiej dotyczą poglądów mieszkańców na infrastrukturę usługową i kulturalną oraz sposobów spędzania wolnego czasu jako podstawy powstawania więzi społecznych. Ostatnią rozważaną kwestią są wzory związków sąsiedzkich oraz rodzinno-towarzyskich.

Trzecia część recenzowanej publikacji dotyczy rozwoju lokalnego i jego strukturalnych uwarunkowań. I. Machaj odtwarza społeczne problemy miasta, tak jak rysują się one w świadomości zielonogórczan. Wymieniane przez nich kwestie wymagające rozwiązania to: poprawa układu komunikacyjnego, poprawa estetyki miasta, zmniejszenie bezrobocia, poprawa bezpieczeństwa. Autorka prezentuje także stosunek mieszkańców do różnych instrumentów poprawy sytuacji w mieście. Ankietowani nie wyrażają zgody na zmniejszanie wydatków samorządu na oświatę, sport, kulturę i cele socjalne ani na zwiększanie podatków od ludności. Chętnie widziane instrumenty rozwoju to przyciąganie obcego kapitału oraz starania o wyższe dotacje państwowe. Kontrowersje wywołują takie rozwiązania, jak rozwijanie w mieście przemysłu, nasilenie prywatyzacji gospodarki komunalnej i podniesienie opodatkowania przedsiębiorstw; niezadowolony budzą także zmniejszenie wydatków na administrację i obniżenie aktywności rady miasta.

I. Machaj analizuje, w jaki sposób instytucje przedstawicielskie są odbierane przez mieszkańców oraz jakie jest poczucie wpływu zielonogórczyków na życie publiczne miasta. Te części zamykają rozważania nad wizerunkiem ustroju zbiorowości miejskiej zrekonstruowanym na podstawie opinii mieszkańców o regułach społecznego zorganizowania oraz o podmiotach odpowiedzialnych za rozwiązywanie poszczególnych problemów miasta. Wniosek z badań jest taki, że praktyka samorządowa znacznie się różni od oczekiwań mieszkańców w tej kwestii.

Zakończenie, również autorstwa I. Machaj, powraca do zagadnień rozwoju lokalnego i prezentuje zarys koncepcji takiego rozwoju oraz możliwości jego wykorzystania w świetle wyników przeprowadzonych badań

Książka ma szczególne znaczenie dla mieszkańców Zielonej Góry, jest to bowiem publikacja o nich i dla nich. Wyniki i naukowa interpretacja badań nad mieszkańcami miasta stanowią cenne źródło wiedzy dla wszystkich, którzy w tym mieście żyją i pracują. Dodatkowym atutem tego wydawnictwa są dołączone mapy dotyczące omawianych zagadnień, co pozwala na odnoszenie treści książki do konkretnych obszarów w przestrzeni miejskiej. Publikację tę należy uznać za ważną, ciekawą i potrzebną. Pozwala ona poszerzyć wiedzę o Zielonej Górze i procesach w niej zachodzących, co — poza walorami poznawczymi — umożliwi wykorzystanie tej wiedzy w działaniach praktycznych podejmowanych przez władze miejskie.

Artur Kinal

